

בראש ההפגנה מאחורי הדגל הלאומי, צועדים אישי ציבור עבריים וערביים, נציגי הפעולה השמית, מקי, וקבוצת אל-ארד. כולם עונדים את הסלאי הצהוב, כשעליו סמל האיקס השחור. משמאל, נראים בתמונה: „יעקוב“, מוהתיקי לחי, שאיבד את זרועו במלחמת המחתרת, כשמאחוריו המשורר הערבי עיזאס עבאסי, המנהיג הערבי הקומוניסטי אמיל תומא, אנשי הפעולה השמית ראובן אל מוזלינו, דיר יעקב ירדור. מאחורי הדגל: אורי אבנרי. בשורה השנייה, בין השאר, ה משוררים הערביים מחמוד זסוקי וראשד חוסיין, שלקחו גם הם חלק פעיל בהפגנה זו.

ני מדינאים גדולים — השייך גאבר מועדי והסייד דיאב עבד — הצילו את הממשל הצבאי. מול התקפתם השפלה של עוכרי-ישראל, כמו יגאל אלון ומנחם בגין, מאיר יערי ופנחס רוזן; מול ההמונים הפרועים בחוף; מול חברי הקיבוצים, פרוי פטורים, סטודנטים ושאר הבוגדים — קמו שני אישים נאצלים אלה והצילו את הבטחון. ראיתי אותם ביום הרביעי הגדול, שעה קלה לפני התחלת הדיון המכריע. הם ישבו יחד עם חברים אחרים, סביב שולחן במזנון הכנסת, ותיכננו את הבגידה הגדולה. עמם ישב האדם המעביר להם את ההוראות — איש-מנגנון מפא"י בשם עיני, המושך בחוטים בתיאטרון-בובות זה.

אחרי כמה דקות נכנס הח"כ הערבי הרביעי, אליאס נחלה. בפנים קודרות ישב ליד שולחן סמוך. זאחר ניגש אלי, שלף עט ויחד תיכננו השניים את תמונתם העכור — מתי יצביע כל אחד, ומתי יימנע כל אחד, כדי להעמיד פני לוחמים בממשל, בשעה שהם מצילים את הממשל. ואז הגיע המחזה לשיאו. למזנון נכנס גבר לבוש מדים — מושל צבאי — אלוף-מישנה בצה"ל. יהושע ורבין, מושל הגליל, ניגש לשולחן וישב בראשו. הח"כים

מאת
אורי אבנרי

הערביים קצפו מכסאותיהם, התחרו איש ברעהו בדברי חנופה והתרפסו. לבסוף לחצו כולם ידיים, כקושרים שהחליטו סופית לבצע את זממם, ועברו לאולם המליאה. כך, מן הסתם, נועדו קווילינגים בכל התקופות ו בכל הארצות — מועצות-גטו, יודן ראטי, ראשי-שבטים קולוניאליים. הארבעה ידעו זאת. הם הפיצו סביבם ריח של מצפון רע, כמו צחנה. כאשר חייבו באופן הפגנתי, היה חיובם מאלוף ומערת. כאשר שוחחו, העיפו מבטים חשדניים מעל לכתפיהם.

הם לא היו היחידים שמצטננו הרע הטרד אותם. האקלים הנפשי של ישראל בשבוע זה בא לכלל גילוי בתופעה, שהיתה העובדה המרכזית של השבוע: כל מי שנתן את ידו להמשך קיומו של הממשל הצבאי, עשה זאת במצפון רע. רבים מן הח"כים שהרימו בגלוי את ידיהם למען הממשל, דאגו להפיץ בחוגים פרטיים, ואף בעתונות, כי בעצם הם דוגלים בביטול הממשל. נציג אגודת ישראל, שתירץ את הימנעות סיעתו בתום הדיון, עשה זאת בקול בכיני ומעורר-רחמים.

תופעה זו לא היתה מוגבלת לכנסת. בין אנשי הרוח, והאמנים, לא היה אף אחד שסירב לחתום על העצומות השונות לביטול הממשל. מי שנמנע מלצרף את חתימתו, נאלץ להתנצל בקול רפה: „אני לא חושב שזה יועיל...“ או „הייתי חותם ברצון, אבל פרוסתני תלויה בממשלה...“ וכו'.

כמו בכל פעולה ציבורית, השתתף רק מיעוט אקטיביסטי קטן במיבצעים עצמם. אך מיעוט זה ידע כי הוא נהנה מאהדתו המכרעת של הציבור הנאור. מי שהוונן לפעולה ולא השתתף בה, הרגיש את עצמו כמשתמט, חיפש לו תירוץ. ניסיתי להגדיר אקלים זה בדברי בעצרת המישלחות בירושלים, לפני צאת מיצעד המשלחות ברחובות הבירה: „במדינות רבות בעולם קיים דיכוי של מיעוטים, מפעיל השלטון שיטות של הפחדה ודיכוי, אפליה וקיפוח. אולם רק במדינת ישראל מתקומם הרוב נגד דיכוי זה, מתעוררים ההמונים לפעולה נגדו. על כן אנו גאים במדינה זו, על כן אנו אוהבים אותה.“

***

שלושת היעדים

יבושו של אקלים זה, הפיכתו לעובדה פוליטית מרכזית — זה היה הישג האמיתי, העיקרי, של המיבצע הקצר והנימרץ, אשר נערך במשך עשרה הימים

מיבצע איקס

- להפוך את מעמד ההצבעה עצמו דרמטי, להעמידו במרכז התודעה הציבורית, כדי לשוות לו ערך חינוכי לאומי.
- לצקת, תוך כדי מאבק, דפוסיים של אחווה עיברית-ערבית, שתטביע את חותמה על המדינה ועל המרחב כולו.
- לאור יעדים אלה, יש לנתח את התוצאות. מה הושג? מה לא הושג? היכן היו נקודות-התורפה?

האחרונים לפני ההצבעה, תחת סימן האיקס. עתה הגיעה השעה לגיתוח הצלחותיו וכשלו-נותיו של מיבצע זה, להסקת הלקח. איש מאיתנו, שהשתתפו בתיכנונו ובביצועו, לא היה פנוי להגדיר בכירור את יעדיו, לפני התחלתו. אחר מעשה הייתי אומר כי היו לו שלושה יעדים טבעיים, והם:

- להפעיל לחץ מוסרי על סיעות הכנסת, כדי להכריחן לעמוד בהתחייבותן ולהצביע למען ביטול הממשל הצבאי.

הסיוס: בהצמלבות המלך כורש נעצרה ההפגנה, כשהמונים ממלאים את הרחובות